

nością ponoszenia ogromnych nakładów pieniężnych, a w procesie wdrażania studentów do samodzielnej pracy nad własną znajomością języka odegrałoby zapewne pierwszorzędną rolę. Jeśli słuchanie jest na pewnym etapie obowiązkiem, należonym przez prowadzącego wykład, musi być potraktowane tak samo, jak czytanie zadanych lektur. Nie zdajmy się oczywiście, że opuściliśmy mury uczelni w sprawie absolwenci będą dalej regularnie pracować nad swym językiem przy użyciu radia i magnetofonu. Sądzimy jednak, że powinni otrzymać dodatkowe instrukcje, jak należy to robić. Obecnie jest to bowiem pozostawione ich własnej przedsiębiorczości i w rezultacie niektórzy naprawdę korzystający ze swego odbiornika słuchając czytania fragmentów biblii, podczas gdy mogliby znaleźć na krótkich falach wiele ciekawszych i - z punktu widzenia korzyści językowych - pożyteczniejszych audycji.

LUBELSKIE MATERIAŁY NEOFILOLOGICZNE — 1978

Sławomir Woliński

Program dziesięcioletniej szkoły średniej w zakresie języków zachodnioeuropejskich

Program, o którym mowa w tytule, został opracowany do wstępnej realizacji w ostatnich czterech latach dziesięcioletniej szkoły średniej i przedstawiony do zatwierdzenia Ministrowi Oświaty i Wychowania przez Zespół Przedmiotowy, w którego skład wchodzi wielu znanych i cenionych neofilologów zajmujących się metodyką nauczania języków obcych. W pracy zespołu przewodniczący się go poszczególne grupy języków angielskiego, prof. dr hab. Stanisław Marton - grupa języka francuskiego, prof. dr hab. Aleksander Szulc - grupa języka niemieckiego. Zagadnienia objęte programem dla poszczególnych języków zachodnioeuropejskich zostały opublikowane przez Instytut Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty i Wychowania w Warszawie w grudniu 1975 r. Broszura nosząca tytuł "Języki zachodnioeuropejskie /angielski - francuski - niemiecki/. Wstępna wersja programu dziesięcioletniej szkoły średniej". W 1977 r. ukazały się nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych "Programy dziesięcioletniej szkoły średniej", opracowane przez IPS. W części II tej pozycji wyodrębniono jako osobny rozdział języki zachodnioeuropejskie. Zawartość pod względem treści programów jak i cel jest zgodna z wersją wstępną zgiłoszoną w r. 1975.

I. Cele kształcenia i wychowania

Realizacja programu języka zachodnioeuropejskiego ma na celu doprowadzenie uczniów do:

1. Rozumienia wypowiedzi ustnych w tych sytuacjach życia co-

dziennego, które zostały określone w programie!

2. Rozumienia tekstów pisanych, przeznaczonych do samodzielnego czytania oraz dostosowanych do materiału językowego w poszczególnej latach nauczania;

3. Umiejętności porozumiewania się w niektórych sytuacjach życia codziennego, określonych przez lekcję i strukturę grammatyczne, wybrane dla kursu nauki języka w dziesięcioletniej szkole!

4. Umiejętność formułowania na piśmie kilkudziesięciu wypowiedzi w zakresie form przewidzianych programem.

Program języka zachodnioeuropejskiego uszereguje w dwojaki sposób sprawności językowe.

1. W zależności od zakresu materiału językowego, na którym należy je ćwiczyć, i wówczas jest następująca kolejność:

- czytanie,
- rozumienie ze słuchu,
- mówienie,
- pisanie.

2. W zależności od czasu poświęconego ćwiczeniu tych sprawności na lekcji, a wtedy kolejność jest następująca:

- ćwiczenia w mówieniu,
- ćwiczenia w rozumieniu ze słuchu,
- ćwiczenia w czytaniu,
- ćwiczenia w pisaniu.

Na ten ostatni podział ma pewien wpływ również niejednakowy stopień trudności i przyjęte cele nauczania.

Zgodnie z ustalonym programem nauka języka zachodnioeuropejskiego w dziesięcioletniej szkole średniej przewiduje poznawanie najistotniejszego materiału językowego w sposób stopniowy.

Poznany materiał będzie jedynie podstawą dalszej nauki, tak w systemie szkolnym, jak w oświacie pozaszkolnej. Ponadto, z programu wynika, iż będzie rzeczą konieczną kształtowanie nawyków i wyrabianie technik samokształcenia językowego, co będzie potrzebne dla kontynuowania nauki. Wreszcie, program przewiduje przygotowanie uczniów uzdolnionych językowo do czytania tekstów popularyzacyjnych.

W grupie celów wychowawczych należy zwrócić uwagę, żeby uczniowie wykorzystywali zdobyte umiejętności językowe do kształtowania własnej osobowości i kultury, a także do powiększania zasobu swej wiedzy o życiu i kulturze narodów mówiących danym językiem.

W tym celu będą oni mogli lepiej rozumieć przemiany społeczne zachodzące w świecie. Istnieje ścisły związek między życiem i kulturą narodu a jego językiem, a przy nauczaniu języka obcego daje to możliwość szerszego oddziaływania ideowo-wychowawczego. Należy więc:

1. kształtować właściwą postawę i przekonania młodzieży, wdrażać ją do poszanowania obyczajów istniejących w obcym kraju, jego odrębności kulturowej.

Efektem tych zadań wychowawczych ma być lepsze i głębsze zrozumienie idei pokojowego współistnienia narodów.

II. Treści kształcenia i wychowania.

1. Cykle tematyczne i sytuacje.

W toku realizacji programu języków zachodnioeuropejskich następuje koncentrowanie się tematyki wokół następujących głównych zagadnień: życia codziennego, zainteresowań nauką, kulturą i techniką. Wymieniona tutaj tematyka ulega stopniowemu rozszerzaniu: od życia codziennego poprzez tematy z życia najbliższego środowiska, a więc miasta, wsi, regionu i całego kraju, aż do spraw w sensie ogólnoludzim, aktualnych na całym świecie.

Omawiany program wyróżnia więc:

- A. Typowe sytuacje, w których może znaleźć się uczeń przebywający na granicą jako turysta.
 - B. Typowe sytuacje, w których może znaleźć się uczeń wprowadzający cudzoziemca po własnym mieście, zwiedzający z nim własny kraj.
 - C. Realia obyczajowe, społeczne i kulturowe, charakterystyczne dla cywilizacji danego kraju.
 - D. Wybrane zagadnienia, które uczeń poznaje w trakcie uczenia się innych przedmiotów oraz tematy o znaczeniu ogólnowiatowym takie, jak: ochrona środowiska, kosmonautyka, człowiek a nauka, problemy krajów rozwijających się, sport. Tematyka ta zawarta jest w tekstach przeznaczonych do czytania.
2. Lektura
- W tym zakresie program wyraźnie mówi, że w pierwszych dwóch latach nauki lektura obowiązkowa obejmuje łącznie około 30 stron tekstu poza podręcznikiem, a w dalszych latach nauki - co najmniej 50 stron tekstu poza podręcznikiem. Wynika stąd, że nowy program ekspozuje rolę samodzielną lektury uczenia w nauce języka obcego i to już bardzo wcześnie, bo od pierwszego roku nauki, jej zakres został określony dla przeciętnie zdolnego ucznia.

Odnosnie tematów lektur stwierdza się, że powinny być one dobiternie odpowiednio do wieku i zainteresowań młodzieży szkolnej jak również i do osiągniętej przez uczniów znajomości języka. W dalszym ciągu mówi się, że tematy lektur powinny być atrakcyjne ujęte, powinny pobudzać bezpośrednią motywację uczniów do nauki języka, co oznacza, że powinny one wiązać w sobie poważniejsze zainteresowania uczniów oraz ich upodobania w zakresie rozrywkli.

Z ubolewaniem jednak należy stwierdzić, że obecnie na rynku księgarskim panuje wprost chroniczny brak takich pozycji w postaci broszur pisanych uproszczoną wersją poszczególnych języków zachodnioeuropejskich. Niekiedy są niezwykle skape i są przysławioną kropką w morzu wobec istniejącego zapotrzebowania. Pozostaje więc mieć nadzieję, że sytuacja ulegnie gruntownej poprawie z chwilą, gdy języki zachodnioeuropejskie zaczną być nauczane w klasie VII dziesięciolletniej szkoły średniej.

3. Słownictwo.

Według nowego programu słownictwo ma być systematycznie wprowadzane w podręcznikach i towarzyszących im nagraniach. W klasie VII przewiduje się wprowadzenie co najmniej 500 nowych jednostek leksykalnych w klasie VIII i IX co najmniej 300, a w klasie X co najmniej 200. Jednostka leksykalna oznacza tutaj wyraz lub połączenie wyrazowe użyte w znaczeniu określonym przez kontekst sytuacyjny lub słowny, a także utarty zwrot językowy, a więc tzw. syntagmę konwencjonalną. Takim zasobem słownictwa uczeń powinien posługiwać się przede wszystkim w mowie.

Ponadto program informuje, że dobór słownictwa ma być ściśle związany z celami nauczania, tematyką i sytuacjami, w których uczeń ma uczyć się posługiwać językiem obcym. Zaś rozszerzenie słownictwa winno następować w rezultacie czytania lektur szkolnych, słuchania audycji radiotelewizyjnych dla szkół oraz posługiwania się innymi materiałami przeznaczonymi do czytania i słuchania.

III. Realizacja programu.

Ponieważ twórcy programu wychodzą z założenia, że 4 letnia nauka języka w dziesięcioletniej szkole średniej ma dać uczniom podstawy dalszego kształcenia, przyjęto jako kryterium doboru materiału językowego, stopień trudności określonych zagadnień gramatycznych, ich użyteczność oraz częstotliwość występowania w języku potocznym. Tak wybrany materiał językowy uczeń ma opa-

nować w sposób czynny. Przyjęte w programie metody realizacji celów kształcenia i wychowania są zgodne co do tego, że w początkowej fazie nauki języka obcego, nowy materiał językowy jest prezentowany uczniom w mowie, zarówno przez nauczyciela jak i z nagrań. Po zapoznaniu się z dźwiękową formą materiału uczniowie zapoznają się z jego formą pisaną, a więc czytają teksty podręcznika, a później wykonują w klasie i w domu odpowiednie ćwiczenia.

Tak pojmowane ujęcie słuchowo-ustne ustala kolejność, ćwiczenia nowego materiału językowego w zakresie sprawności: rozumienia mowy - mówienie - czytanie - pisanie. Wymnięta jednak postulat najefektywniejszego wykorzystania godzin lekcyjnych, a więc czasu bezpośredniego kontaktu językowego nauczyciela z uczniami. Dlatego też realizacja tego wymogu powinna prowadzić do poświęcenia jak największej czasu lekcyjnego na ćwiczenie tej sprawności, której uczeń nie może ani ćwiczyć, ani kontrolować w sposób samodzielny, a więc - sprawności mówienia.

Z programu wynika, że sprawność receptywna, a więc rozumienie mowy, a przede wszystkim czytanie, mogą i powinny być w dużym stopniu rozwijane przez uczniów samodzielnie, a zwłaszcza w dwóch ostatnich latach nauki. Materiał językowy uwzględniony w tekstach lektur, nagrań i audycji radiowo-telewizyjnych powinien być szerszy niż materiał przeznaczony do posługiwania się w mowie oraz niektórych praktycznie ważnych formach pisemnych. Należy starać się, żeby materiał użyteczny dla komunikacji w mowie, powtarzał się jak najczęściej w tekstach i ćwiczeniach. Nauczyciel powinien operować nim w klasie jak najczęściej.

Opisywanie przez uczniów materiału językowego powinno przebiegać zgodnie z następującymi formami:

- prezentacja materiału,
- ćwiczenia wyrażające, ustne i pisemne,
- ćwiczenia utrwalające i wiążące nowy materiał z uprzednio poznany,
- komunikować się przy pomocy poznanego materiału.

We wszystkich fazach powinno obowiązywać ujęcie sytuacyjne, a więc odnośzenie wypowiedzi do osób, rzeczy, miejsc, czynności, wydarzeń przeszłych, teraźniejszych i przewidywanych w przyszłości, przeczucie, sądów itd. Wszystkie wymienione tutaj punkty odniesienia mogą być rzeczowiste bądź też wyobrażone. Ujęcie sytuacyjne ma pokazać elementy języka w funkcji komunikatywnej; uczniowie mają wiedzieć jakie jest ich znaczenie i zakres stosowa-

nia. Nauczyciel ma w ten sposób wyznaczone zadanie, którym jest zorganizowanie sytuacji w celu umożliwienia uczniowi posłużenia się poznanym materiałem w celach komunikacji językowej oraz wskazania mu, które z możliwych w danej sytuacji wypowiedzi są najbardziej właściwe.

W zakresie sprawności pisania wymogi programu odnoszą się do dwóch zagadnień, a mianowicie: opanowania technicznej sprawności pisania oraz umiejętności kompozycji pisemnych w oparciu o wzory kwadrat w materiałach nauczania. W celu opanowania technicznej sprawności pisania należy korzystać z ćwiczeń kopiowania tekstów - dyktanda, autodyktanda. Ponadto pisanie winno skłaniać uczniów do częstych kontaktów z językiem i utrwalać poprzez różne formy ćwiczeń wprowadzony materiał językowy. Zesł sprawność kopiowania tekstów pisanych powstaje w wyniku ćwiczeń kopiujących z przetwarzaniem, np. uczeń pisze samodzielnie tekst, tzn. opisuje postać, przedmioty, pisze list, swój życiorys. Formy te mają powstawać na podstawie podanych uprzednio wzorców.

W świetle dotychczasowych rozważań warto zastanowić się nad tym, co uczeń kończący kurs czteroletniej nauki języka obcego w dziesięcioletniej szkole średniej powinien umieć wyrazić w tym języku. Według omawianego tutaj programu uczeń powinien umieć zdobywać informacje, jak również udzielać informacji w formie twierdzącej i przeczącej w następujących kategoriach:

1. Dane personalne
 2. Cechy przedmiotów i osób.
 3. $\frac{1}{2}$ ależności interpersonalne
 4. Posiadanie i przynależność
 5. Miejsce, położenie, kierunek
 6. Zależności czasowe, a/ punkt w czasie, b/ częstotliwość czynności, c/ zakres czynności
 7. Upodobania
 8. Możliwość
 9. Umiejętność, kompetencja
 10. Pozwolenie, zakaz, przyzwus, konieczność, powinność
 11. Próba, sugestia, propozycja
 12. Postawy wobec zjawisk /np. ocena, nadzieja, obawa itp./
 13. Zwroty etnicznościowe
 14. Podtrzymywanie komunikacji językowej
 15. Określenie przyczyny i skutku
- Po czterech latach nauki uczeń powinien poprawnie czytać

i rozumieć:

- 1/ Teksty w podręcznikach całego kursu szkolnego.
 - 2/ Teksty lektur przeznaczonych do czytania samodzielnego, zlecane uczniom indywidualnie.
 - 3/ Wybrane autentyczne teksty obcojęzyczne, których znajomość może być dla ucznia praktycznie użyteczna w kontaktach z obcokrajowcami: formularze wizowe, druki pocztowe, foldery, informacje o użytkowaniu przedmiotów, artykuły z prasy.
- Po czterech latach nauki uczeń powinien umieć napisać:
- krótki list prywatny w prostych sprawach, własny krótki życiorys, wypełnić formularze osobowe.